

VENÄJÄN YHTEISKUNNALLISISTA SUHTEISTA²⁵⁸

(V ARTIKKELI SARJASTA »EMIGRANTTIKIRJALLISUUS»)

Herra Tkatchov sanoo sivumennen saksalaisille työläisille, että Venäjän suhteen minulla ei ole edes »vähäisintäkään tuntemusta», vaan päinvastoin yksinomaan »tietämättömyyttä»; sen vuoksi hän katsoo olevansa pakotettu selittämään heille todellista asiaintilaa ja erittäinkin niitä syitä, joiden vuoksi yhteiskunnallinen vallankumous voidaan Venäjällä suorittaa juuri nykyisin helposti ja leikiten, paljon helpommin kuin Länsi-Euroopassa.

»Meillä ei ole kaupunkilaisproletariaattia, se on totta; mutta meillä ei ole myöskään porvaristoa... Työläisemme joutuvat taistelemaan vain *poliittista valtaa vastaan*: *pääoman valta* on meillä vasta idussaan. Ja te, arvoisa herra, tiedätte sen, että paljon helpompi on taistella edellistä kuin jälkimmäistä vastaan.»²⁵⁹

Mullistus, johon nykyaikainen sosialismi pyrkii, merkitsee lyhyesti sanoen proletariaatin voittoa porvaristosta ja uuden yhteiskuntarakenteen luomista hävittämällä kaikki luokkaeroavuudet. Siksi täytyy olla olemassa paitsi proletariaattia, joka tuon mullistuksen suorittaa, myös porvaristo, jonka käsissä yhteiskunnan tuotantovoimat kehittyvät niin pitkälle, että luokkaeroavuuksien lopullinen hävittäminen käy mahdolliseksi. Luonnonihmisillä ja puoleksi luonnonihmisillä ei niin ikään useinkaan ole mitään luokkaeroavuuksia, ja sellaisessa tilassa on ollut jokainen kansa. Palaaminen samaan tilaan ei voi juolahtaa mieleemme jo senkään vuoksi, että yhteiskunnan tuotantovoimien kehittyessä tuosta tilasta syntyvät kiertämättä luokkaeroavuudet. Vasta yhteiskunnan tuotantovoimien tietyllä, nykyisiinkin oloihimme verrattuna hyvin korkealla kehitysasteella tuotanto voidaan kohottaa sellaiselle tasolle, että luokkaeroavuuksien hävittäminen muodostuu todelliseksi edistysaskeleeksi ja on pysyvä eikä johda yhteiskunnallisessa tuotantotavassa pysähdykseen tai jopa taantumiseen. Tällaisen kehitysasteen ovat tuotantovoimat saavuttaneet vasta porvariston käsissä. Tältäkin kannalta porvaristo on siis yhtä välttämätön sosialistisen vallankumouksen edellytys kuin

itse proletariaattikin. Sen vuoksi henkilö, joka saattaa väittää, että tuo vallankumous on helpompi suorittaa sellaisessa maassa, jossa *tosin* ei ole proletariaattia, mutta ei *myöskään* porvaristoa, todistaa siten vain sen, että hänen on opiskeltava vielä sosialismin aakkosia.

Siis venäläisten työläisten — ja nämä työläiset, kuten herra Tkatšov itse sanoo, ovat »maanviljelijöitä ja sellaisina he eivät ole proletaareja, vaan *omistajia*» — on helpompi tehdä se, koska he eivät joudu taistelemaan pääoman valtaa vastaan, vaan »ainoastaan poliittista valtaa», Venäjän valtiota vastaan. Ja tämä valtio

»näyttää vain kaukaa voimalta... Sillä ei ole mitään juuria kansan talouselämässä, siinä eivät olenoidu minkään säädyn intressit... Teillä valtio ei ole mikään näennäinen voima. Se tukeutuu molemmilla jaloillaan pääomaan; siinä olenoituvat» (1) »tietyt taloudelliset intressit... Meillä asianlaita on tässä suhteessa aivan päinvastoin; meidän yhteiskuntamuotomme saa kiittää olemassaolostaan niin sanoaksemme ilmassa riippuvaa valtiota, jolla ei ole mitään yhteistä olemassaolevan yhteiskuntajärjestelmän kanssa ja jonka juuret ovat menneisyydessä eivätkä nykyisyydessä.»

Emme rupea tarkastelemaan sitä sekavaa käsitystä, että *olennoituakseen* taloudelliset intressit kaipaavat muka valtiota, jonka ne itse luovat. Jätämme niin ikään sivuun sen rohkean väitteen, että muka Venäjän »yhteiskuntamuoto» (johon totta kai kuuluu myös talonpoikien yhteisöomistus) »saa kiittää olemassaolostaan valtiota», samoin kuin sen ristiriitaisen väitteen, että tällä valtiolla »ei ole mitään yhteistä» olemassaolevan yhteiskuntajärjestelmän kanssa, joka on muka sen luoma. Mieluumminkin tarkastelkaamme heti tuota »ilmassa riippuvaa valtiota», joka ei edusta kerrassaan minkään säädyn intressejä.

Euroopan Venäjällä talonpoikien hallussa on 105 miljoonaa desjatiinaa maata, aatelisilla (näin nimitän lyhyiden vuoksi suurmaanomistajia) on 100 miljoonaa desjatiinaa, joista melkein puolet kuuluu 15 000 aateliselle, joilla kullakin on siis keskimäärin 3300 desjatiinaa. Talonpoikaistolla on siis maata vain hiukan enemmän kuin aatelistolla. Kuten näette, aatelisille ei ole mitään etua siitä, että on olemassa Venäjän valtio, joka varmistaa heidän omakseen puolet maasta! Edelleen. Talonpojat maksavat vuosittain omasta puoliskostaan 195 miljoonaa ruplaa maaveroa, aateliset — 13 miljoonaa! Aateliston maat ovat keskimäärin kaksi kertaa hedelmällisempiä kuin talonpoikien maat, sillä veropäivätyöstä vapauttavaan lunastukseen liittyvässä maanjaossa valtio otti talonpojilta ja antoi aatelisille ei ainoastaan enemmän, vaan myös parempaa maata, jota paitsi talonpoikien piti maksaa aatelistolle huonommasta maastaan parhaan maan hinta.* Ja Venäjän aatelistolle ei ole mitään etua Venäjän valtion olemassaolosta!

* Poikkeuksena oli vain Puola, jossa hallitus tahtoi saattaa taloudelliseen häviöön siihen vihamielisesti suhtautuvan aateliston ja vetää puolelleen talonpojat. (*Selitys »Volksstaat» lehdessä julkaistuun tekstiin; vuosien 1875 ja 1894 julkaisuissa tästä ei ole.*)

Lunastuksen seurauksena talonpoikien valtaosa joutui tavattoman kurjaan, kerrassaan sietämättömään asemaan. Heiltä ei ainoastaan ole otettu suurinta ja parhaita osaa heidän maistaan, joten keisarikunnan hedelmällisimmilläänkin seuduilla talonpoikien maaosuudet ovat liian pieniä turvaamaan — Venäjän maanviljelysoloissa — toimeentulon. Talonpojilta ei ainoastaan otettu tuosta maasta ylettömän kallista hintaa, jonka valtio maksoi heidän puolestaan etukäteen ja joka heidän täytyy nyt maksaa vähitellen valtiolle korkoineen. Heidän kannettavakseen ei ainoastaan säilytetty miltei koko maavero- taakka samalla kun aatelisto on siitä miltei kokonaan vapautettu; yksistään tämä vero nielee talonpojan maan koko maankoron arvon ja enemmänkin, joten kaikki muut talonpojan suorittamat maksut — niistä puhumme tuonnempana — ovat jo suoranaisia poistoja hänen tulojensa siitä osasta, joka muodostaa hänen työpalkkansa. Eikä siinä vielä kaikki. Maaveron, lunastusmaksujen ja valtion suorittaman ennakkomaksun korkojen lisäksi on paikallishallinnon muodostamisen jälkeen maksettava vielä veroa kuvernementille ja ujestille. Tuon »reformin» oleellisimpina seurauksina olivat talonpoikien uudet verorasitukset. Valtio säilytti kaikki tulonsa entisellään, mutta säilytti huomattavan osan menoista kuvernementtien ja ujestien maksettavaksi, jotka ovat säättäneet niiden katteeksi uusia veroja. Venäjällä on sääntönä, että yläsäädyt ovat miltei kokonaan verovapaita ja talonpoika maksaa miltei kaiken.

Tuollainen tilanne on kuin varta vasten luotu koronkiskureita varten, ja koronkiskureista siellä ei ole missään puutetta, sillä venäläiset ovat yleensä verrattoman kyvykkäitä käymään kauppaa sen alkeellisimmissä muodoissa, käyttämään hyväksi otollista tilaisuutta ja sen yhteydessä samalla välttämättä petkuttamaan: eihän Pietari I suotta sanonut, että yksi venäläinen suoriutuu kolmesta juutalaisesta. Heti kun veronmaksuaika alkaa lähetä, ilmaantuu koronkiskuri, kulakki — usein saman yhteisön rikas talonpoika — ja tarjoaa käteisvarojaan. Talonpojan on saatava rahaa hinnalla millä hyvänsä ja hänen täytyy hyväksyä nurisematta koronkiskurin ehdot. Siten hän joutuu vain vielä kovempaan puristukseen, tarvitsee käteistä rahaa yhä enemmän. Sadonkorjuun alkaessa ilmaantuu viljakauppias, rahantarve pakottaa talonpojan myymään osan siitä viljasta, jonka hän tarvitsisi perheensä ravitsemiseen. Viljakauppias levittää hintoja alentavia vääriä huhuja, maksaa alhaisen hinnan, ja senkin usein kaikenlaisten kallishintaisten tavaroiden muodossa, sillä tavarallamaksujärjestelmä (Trucksystem) on Venäjällä hyvin laajasti käytännössä. Venäjän suuri viljan vienti perustuu näin ollen suoranaisesti talonpoikaisväestön nälkään. — Toinen talonpoikien riiston muoto on se, että keinottelija vuokraa hallitukselta pitemmäksi ajaksi kruununmaata, viljelee sitä itse niin kauan kuin maa antaa hyvän sadon ilman lannoittamista; sitten hän jakaa tuon palstan pieniksi tilkkuiksi ja antaa ehdytetyn maan vuokralle vähämäisille naapuritalonpojille korkeasta vuokramaksusta. Kun edellä näimme englantilaisen ta-

varallamaksujärjestelmän, niin tässä meillä on tarkka jäljennös irlantilaisista middlemen*. Lyhyesti sanoen ei ole toista sellaista maata, jossa porvarillisen yhteiskunnan täydellisen alkukantaisuuden valitessa kapitalistinen loismaisuus olisi yhtä kehittyneyttä kuin nimenomaan Venäjällä, jossa koko maa, koko kansa on saatettu ja kiedottu sen verkkoihin. Eikä kenellekään noista verenimijöistä, jotka imevät talonpojan verta, kenellekään heistä ei ole siis mitään etua siitä, että on olemassa Venäjän valtio, jonka lait ja tuomioistuimet suojelevat heidän olevia ja tuottoisia hommiaan!

Pietarin, Moskovan, Odessan suurporvaristo, joka viime vuosikymmenen aikana on kasvanut ennen kuulumattoman nopeasti erittäinkin rautateiden rakentamisen ansiosta ja johon viime pula on koskenut varsin kipeästi, kaikki nuo viljan, hampun, pellavan ja silavan vientikaupan harjoittajat, joiden liiketoimet perustuvat kokonaisuudessaan talonpoikien kurjuuteen, Venäjän koko suurteollisuus, joka pysyy pystyssä vain valtion sille myöntämien suojelutullien ansiosta — eikö näille kaikille vaikutusvaltaisille ja nopeasti kasvaville väestöaineiksille ole mitään etua Venäjän valtion olemassaolosta? Lukeuttomasta virkamiesarmeijasta, joka on tulvan lailla peittänyt Venäjän ja ryövää sitä muodostaen siellä suorastaan säädyn, ei tarvitse puhuakaan. Ja kun herra Tkatšov nyt vakuuttaa meille, että Venäjän valtiolla »ei ole mitään juuria kansan talouselämässä, siinä eivät olenoidu minkään säädyn intressit», että se »riippuu ilmassa», niin meistä alkaa tuntua siltä, että ilmassa ei riipu Venäjän valtio, vaan pikemminkin herra Tkatšov itse.

Se on selvää, että Venäjän talonpoikien asema on maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen käynyt sietämättömäksi eikä sellainen asiain-tila voi pitkälti jatkua, että jo siitä syystä vallankumous Venäjällä lähestyy. Kysymys on vain siitä, mikä tuon vallankumouksen tulos voi olla ja on oleva? Herra Tkatšov sanoo, että se on oleva sosiaalinen vallankumous. Se on pelkkää tautologiaa. Jokainen todellinen vallankumous on sosiaalinen vallankumous, mikäli se nostaa herruuteen uuden luokan ja antaa sille mahdollisuuden uudistaa yhteiskunnan omaksi kuvakseen. Mutta herra Tkatšov haluaa sanoa, että vallankumous on oleva sosialistinen, että se pystyttää Venäjällä jo ennen kuin me Lännessä sen yhteiskuntamuodon, johon länsieurooppalainen sosialismi pyrkii — ja tämä sellaisissa yhteiskuntaoloissa, jolloin sekä proletariaatti että porvaristo ovat olemassa vasta sporadisina ja alimmalla kehitystasella! Ja sen pitäisi olla mahdollista siksi, että venäläiset ovat niin sanoaksemme sosialismin valittu kansa, koska heillä on artteli ja yhteisöllinen maanomistus!

Arttelista herra Tkatšov mainitsee vain sivumennen, mutta pyhähdymme tarkastelemaan sitä, koska jo Herzenin ajoista alkaen monet venäläiset katsovat sen esittävän salaperäistä osaa. Artteli on Venäjällä laajalle levinnyt yhtymämuoto, vapaan kooperaation yksin-

* — välittäjästä. *Toim.*

kertaisin muoto, sentapaisen kooperaation, jollaista esiintyy metsästäjäheimoilla metsästyksessä. Sekä nimensä että olemuksensa puolesta se on tataarilaista eikä slaavilaista alkuperää. Kumpaakin tavataan toisaalta kirgiiseillä, jakuuteilla jne., toisaalta lappalaisilla, samojeideilla (nenetseillä) ja muilla suomensukuisilla kansoilla.* Siksi artteli ei kehity alunperin Lounais-, vaan Pohjois- ja Itä-Venäjällä, seuduilla, joissa oltiin kosketuksissa suomalaisiin ja tataareihin. Ankarra ilmasto vaatii moninaista teollista toimintaa, ja kaupunkien riittämätön kehitys ja pääomien puute korvataan mikäli mahdollista tällä kooperaatiomuodolla. — Arttelin eräs tärkein tunnusmerkki, sen jäsenten yhteistakuu kolmansien henkilöiden suhteen, perustuu alunperin veriheimolaissiteisiin, kuten yhteisvastuu (Gewere) muinaisgermaaneilla, verikosto jne. — Artteli-sanaa käytetään muuten Venäjällä myös yhteisistä laitoksista eikä vain erilaisesta yhteistoiminnasta.

Työläisartteleissa valitaan aina esimies (starosta, vanhin), joka hoitaa rahastonhoitajan, kirjanpitäjän jne. sekä tarvittaessa isännöitsijän tehtäviä ja saa siitä erikoisen palkkion. Tällaiset arttelit syntyvät:

1. tilapäisiä yrityksiä perustettaessa, joiden päätyttyä ne hajoavat;

2. henkilöiden kesken, jotka harjoittavat jotain samaa elinkeinoa, esimerkiksi kantajien ym. kesken;

3. vakinaisia, varsinaisia teollisuusyrityksiä perustettaessa.

Ne perustetaan arttelin kaikkien jäsenten allekirjoittaman sopimuksen nojalla. Elleivät nämä jäsenet voi itse saada kokoon tarvittavaa pääomaa, kuten usein käy esimerkiksi juustoteollisuudessa ja kalastuksessa (verkkojen, alusten ym. ostoon), niin artteli joutuu koronkiskurin kynsiin, joka lainaa puuttuvan summan suurta korkoa vastaan ja pistää siitä hetkestä alkaen taskuunsa suurimman osan tuloista. Mutta sitäkin halpamaisemmin riistetään niitä artteleja, jotka kokonaan palkkautuvat liikeyrittäjän palkkatyöläisiksi. He itse hoitavat teollista toimintaansa ja säästävät siten kapitalistin valvontakuluilta. Viimeksi mainittu antaa heille hökkeleitä asunnoiksi ja ruokatarpeita velaksi, jolloin taaskin kehittyy mitä halpamaisin tavaramaksujärjestelmä. Niin on asianlaita Arkangelin kuvernementin metsätyöläisten ja tervanpolttajien suhteen, monilla muilla elinkeinoaloilla Siperiassa ja muualla (vrt. Flerovski, »Položenije rabotšego klassa v Rossii» — »Työväenluokan asema Venäjällä», Pietari 1869). Näin muodoin artteli on siellä välikappaleena, joka tekee kapitalistille *helpommaksi* riistää palkkatyöläisiä. Toisaalta on kuitenkin sellaisiakin artteleja, joilla itsellään on arttelin jäsenistöön kuulumattomia palkkatyöläisiä.

Näin muodoin artteli on alkukantainen ja siis vielä hyvin kehittä-

* Arttelista ks. muuten »Sbornik materialov ob arteljah v Rossii» (»Aineistokokoelma Venäjän artteleista», 1. vihko, Pietari 1873).

tymätön osuustoiminnallisen yhtymän muoto eikä se sellaisenaan ole yksinomaisesti mikään venäläinen tai slaavilainen ilmiö. Sellaisia osuuskuntia muodostuu kaikkialla, missä ne osoittautuvat tarpeellisiksi: Sveitsissä maitotaloustuotannossa, Englannissa kalastuksessa, jossa niitä on hyvinkin monenlaisia. Slesialaiset maankaivajat (ei-vät suinkaan puolalaiset, vaan saksalaiset), jotka rakensivat 1840-luvulla niin monta Saksan rautatietä, olivat järjestyneet todellisiksi artteleiksi. Se että tämä muoto on vallitsevana Venäjällä, on tosin todistuksena Venäjän kansan voimakkaasta yhdistymispyrkimyksestä, mutta se ei vielä lainkaan todista, että tämä kansa kykenee tämän pyrkimyksen avulla hyppäämään arttelista suoraan sosialistiseen yhteiskuntajärjestelmään. Sellainen siirtyminen vaatii ennen kaikkea, että itse artteli muuttuisi kehityskykyiseksi, luopuisi alkukantaisesta muodostaan, jossa se, kuten näimme, palvelee enemmän pääomaa kuin työläisiä, ja kohoaisi *ainakin* Länsi-Euroopan osuustoiminnallisten yhtymien tasolle. Mutta jos nyt kerran on uskottava herra Tkatšovia (mikä kaiken edellisen jälkeen on kuitenkin enemmän kuin uskallettua), niin siitä ollaan vielä hyvin kaukana. Päinvastoin hän vakuuttaa meille ylimielisesti, mikä on sangen kuvaavaa hänen katsantokannalleen:

»Mitä tulee saksalaismallisiin» (!) »osuustoiminnallisiin yhtymiin ja luotto-osuuskuntiin, joita on hiljattain alettu keinotekoisesti istuttaa Venäjälle, niin suurin osa työläisistämme suhtautuu niihin täysin välinpitämättömästi ja ne ovat miltei kaikkialla epäonnistuneet täydellisesti.»

Nykyaikainen osuustoiminnallinen yhtymä on todistanut ainakin kykenevänsä hoitamaan tuottoisasti suuria teollisuuslaitoksia (kehruu- ja kutomalaitokset Lancashiressa). Artteli sen sijaan ei ole tähän asti ollut ainoastaan kykenemätön siihen, vaan se on kiertämättömästi tuhoutuvakin törmätessään suurteollisuuteen, ellei lähde pitemmälle menevän kehityksen tielle.

Venäläisten talonpoikien yhteisöomistuksen löysi vuonna 1845 preussilainen hallitusneuvos Haxthausen ja toittotti siitä koko maailmalle kuin jostakin vallan ihmeellisestä, vaikka kotimaastaan Westfalenista Haxthausen olisi voinut löytää vielä melkoisesti tuon omistuksen jäännöksiä, ja hallituksen virkamiehenä hän oli jopa velvollinenkin tietämään ne tarkoin.²⁶⁰ Herzen, joka itse oli venäläinen tilanherra, sai Haxthausenilta ensi kerran tietää, että hänen talonpoikansa omistivat maan yhteisesti, ja käytti tilaisuutta hyväksi kuvataksen venäläiset talonpojat todellisen sosialismin edustajiksi, synnynnäisiksi kommunisteiksi, jotka muodostavat vastakohtan vanhenevan ja lahoavan Länsi-Euroopan työläisille, jotka voivat vain keinotekoisesti ja tuskalla synnyttää sosialismin. Herzeniltä nuo tiedot siirtyivät Bakuninille ja Bakuninilta herra Tkatšoville. Kuulkaamme jälkimmäistä.

»Kansamme on... valtaosaltaan... yhteisöomistuseriaatteiden läpituonmaa; se on, jos niin voidaan sanoa, vaistomaisesti, perinteisesti kommunisti. Yhteisöomistuseriaate on juurtunut niin syvälle Venäjän kansan koko maailmankat-

somukseen» (tuonnempana näemme, kuinka laaja venäläisen talonpojan maailma on), »että nykyisin, kun hallitus alkaa ymmärtää, että tuo aate ei sovi yhteen 'hyvinjärjestetyn' yhteiskunnan periaatteiden kanssa, ja pyrkii noiden periaatteiden nimessä juurruttamaan kansan tietoisuuteen ja kansan elämään yksityisomistuksen aatetta, se voi sen tehdä vain pistinten ja ruoskan avulla. Tästä näkyy, että huolimatta valistumattomuudestaan kansamme on paljon lähempänä sosialismia kuin Länsi-Euroopan kansat, vaikka ne ovatkin sivistyneempiä.»

Todellisuudessa maan yhteisöomistus on laitos, jonka tapaamme alhaisella kehitystasolla kaikilla indoeurooppalaisilla kansoilla Intiasta Irlantiin saakka ja vieläpä Intian vaikutuksen alaisena kehittyvillä malaijilaisillakin, esimerkiksi Jaavalla. Jo vuonna 1608 englantilaiset käyttivät maan yhteisöomistusta vastikään valloittamassaan Pohjois-Irlannissa tekosyynä julistaakseen maan isännättömäksi ja konfiskoidakseen sen sellaisena kruunulle. Intiassa on vielä tänäkin päivänä yhteisöomistuksen monia muotoja. Saksassa se oli yleisenä ilmiönä; yhteisömaat, joita vielä nytkin tavataan siellä täällä, ovat sen jäännöstä; usein, varsinkin vuoristoseuduilla, tavataan siitä vielä selviä jälkiä: yhteisömaiden aika-ajoittaisia uusintajakoja ja muuta sellaista. Tarkempia todisteita ja yksityiskohtia muinaisgermaanisesta maan yhteisöomistuksesta löytyy *Maurerin* monista teoksista, jotka ovat tässä suhteessa klassisia. Länsi-Euroopassa, Puola ja Vähä-Venäjä mukaan luettuina, tuo yhteisöomistus muuttui yhteiskuntakehityksen tietyllä asteella maataloustuotannon kahleeksi, jarruksi ja se hävitettiin vähitellen. Sitä vastoin Iso-Venäjällä (ts. varsinaisella Venäjällä) se on säilynyt tähän päivään saakka, mikä todistaa sitä, että maataloustuotanto ja sitä vastaavat yhteiskunnalliset suhteet maaseudulla ovat siellä vielä hyvin kehittymättömiä, kuten asia todella onkin. Venäläinen talonpoika elää ja toimii vain omissa yhteisössään; koko muu maailma on hänelle olemassa vain sikäli, mikäli se sekaantuu hänen yhteisönsä asioihin. Tämä on siinä määrin totta, että venäjän kielessä yksi ja sama sana *mir* tarkoittaa toisaalta »maailmaa» ja toisaalta »talonpoikaisyhteisöä». *Vesj mir*, koko maailma, tarkoittaa talonpojan kielellä yhteisön jäsenten kokousta. Kun siis herra Tkatšov puhuu venäläisen talonpojan »*maailmankatsomuksesta*», niin venäläisen *mir*-sanan hän on kääntänyt ilmeisesti väärin. Tällainen eri yhteisöjen täydellinen eristäytyminen toisistaan, mikä luo koko maassa tosin yhtäläisiä, muttei millään muotoa yhteisiä intressejä, on *itämaisen despotismin* luonnollinen perusta; tuo yhteiskuntamuoto on Intiaa ja Venäjää myöten, kaikkialla, missä se on ollut vallitsevana, aina synnyttäneet despotismia, aina löytäneet siitä täydennyksensä. Ei Venäjän valtio yleensä eikä sen erikoinen muotoakaan, tsaristinen despotismi, riipu suinkaan ilmassa, vaan on kiertämätön ja looginen tulos niistä Venäjän yhteiskunnallisista oloista, joiden kanssa sillä ei ole herra Tkatšovin mukaan »mitään yhteistä!» — Venäjän kehittyminen *porvarilliseen* suuntaan hävittäisi vähitellen sieltäkin yhteisöomistuksen ilman että Venäjän hallituksen tarvitsee puuttua asiaan »pistimin ja ruoskin». Ja näin sitäkin suuremmalla syyllä, koska talonpojat eivät viljele yhteisöomaita Venäjällä yhteises-

ti jakaakseen vain tuotteet, niin kuin Intian eräillä seuduilla on yhä tapana. Päinvastoin Venäjällä maa jaetaan aika ajoin uudelleen eri perhekuntien päämiesten kesken, ja jokainen viljelee osuuttaan itseään varten. Sen vuoksi yhteisön eri jäsenten toimeentulossa voi olla ja todella onkin hyvin suurta erilaisuutta. Heidän keskuudessaan on miltei kaikkialla muutamia rikkaita talonpoikia, toisinaan miljonäärejäkin, jotka harjoittavat koronkiskontaa ja nylkevät talonpoikaisjoukkoja. Kukaan ei tiedä sitä paremmin kuin herra Tkatšov. Vakuuttaen saksalaisille työläisille, että vain ruoska ja pistin voivat pakottaa venäläisen talonpojan, tämän vaistonvaraisen, perinteellisen kommunistin, luopumaan »yhteisöomistusaatteesta», hän samalla kertoo venäjänkielisen kirjassensa 15. sivulla:

»Talonpoikien keskuudessa muodostuu talonpoikien ja aatelisten maita *ostavien ja vuokraavien kulakkien* luokka — talonpoikaisaristokratia.»

Nämä ovat juuri sitä lajia verenimijöitä, joista edellä kirjoitimme.

Hyvin voimakkaan iskun yhteisöomistukselle antoi myös veropäivätyön lunastus. Tilanherra sai suurimman ja parhaimman osan maista; talonpojalle jäi sen verran, että se hädin tuskin riitti eikä usein riittänytkään toimeentuloon. Metsät menivät tällöin tilanherroille; talonpojan täytyy nyt ostaa poltto-, tarve- ja rakennuspuunsa, jotka hän oli saanut ottaa ennen ilmaiseksi. Näin muodoin talonpojalla ei ole nyt mitään muuta kuin tupa ja paljas maatilkku, jonka viljelemiseen häneltä puuttuu välineitä; maatakin hänellä on taval-
lisesti niin vähän, ettei hän tule toimeen sillä perheensä kanssa sadosta toiseen. Tällaisissa oloissa, verojen ja koronkiskurien puristuksessa, maan yhteisöomistus ei ole enää mitään hyvyyttä, vaan muodostuu kahleeksi. Talonpojat pakenevat usein perheineen tai ilman niitä yhteisöstä ja hylkäävät maansa hankkiakseen elatuksensa kuljeskelevina työläisinä.*

Tästä kaikesta näkyy, että Venäjällä yhteisöomistus on elänyt jo kauan sitten kukoistuskautensa ja kulkee kaikesta päättäen luhistumistaan kohti. Silti on kieltämättä olemassa mahdollisuus muuttaa tuo yhteiskunnallinen muoto korkeammaksi, jos se vain säilyy niin kauan kunnes muodostuvat sen edellytykset ja jos se osoittautuu kehityskykyiseksi siinä mielessä, että talonpojat eivät enää viljele maata erikseen, vaan yhdessä**; sitä paitsi tuoksi korkeammaksi muodok-

* Talonpoikien asemasta lue muun muassa hallituksen maatalouskomission virallinen selostus (1873), edelleen — *Skaldin*. »V zaholustje i v stolitse» (»Syrjäseuduilla ja pääkaupungissa», Pietari 1870). Viimeksi mainittu teos on liberaalisen vanhoillisen kirjoittama.

** Puolassa, varsinkin Grodnon kuvernementissa, jossa aateliset ovat vuoden 1863 kapinan seurauksena joutuneet suurimmalta osaltaan taloudelliseen häviöön, talonpojat ostavat tai ottavat nyt usein vuokralle aatelistiloja ja viljelevät niitä yhdessä ja *yhteiseksi hyväksi*. Näillä talonpojilla ei kuitenkaan ole ollut enää vuosisatoihin mitään yhteisöomistusta eivätkä he ole isovenäläisiä, vaan puolalaisia, liettualaisia ja valkovenäläisiä.

si sen olisi muututtava ilman että Venäjän talonpojat joutuvat kulkemaan väliasteen, porvarillisen palstatilaomistuksen, kautta. Mutta se voi tapahtua vain siinä tapauksessa, jos Länsi-Euroopassa jo ennen tuon yhteisöomistuksen lopullista luhistumista suoritetaan voittoisa proletaarinen vallankumous, joka luo Venäjän talonpojalle välttämättömät edellytykset tuota siirtymistä varten — muun muassa ne aineelliset edellytykset, jotka hän tarvitsee suorittaakseen tuohon siirtymiseen välttämättä liittyvän kumouksen koko maanviljelysjärjestelmässään. Näin muodoin herra Tkatšov puhuu silkkaa pötyä väittäessään, että Venäjän talonpojat, vaikka he ovatkin »omistajia», »ovat lähempänä sosialismia» kuin omaisuutta vailla olevat Länsi-Euroopan työläiset. Juuri päinvastoin. Jos mikään, niin nimenomaan proletaarinen vallankumous Länsi-Euroopassa voi vielä pelastaa venäläisen yhteisöomistuksen ja antaa sille mahdollisuuden muuttua uudeksi, todella elinkykyiseksi muodoksi.

Poliittisesta vallankumouksesta herra Tkatšov suoriutuu yhtä helposti kuin taloudellisestakin. Venäjän kansa, hän kertoo, »protestoi lakkaamatta» orjuutta vastaan »uskonlahkojen... verojenmaksusta kieltäytymisen, rosvojoukkojen (saksalaiset työläiset voivat onnitella itseään, sillä tämän mukaisesti nylkyri-Hans (Schinderhannes) on saksalaisen sosialidemokratian isä)... murhapolttojen... melakoiden muodossa... ja sen vuoksi Venäjän kansan voidaan sanoa olevan vaistomaisesti vallankumouksellisen». Ja kaiken tämän vuoksi herra Tkatšov on varma, että »on vain herätettävä yhtäaikaisesti monilla paikkakunnilla se kasaantunut suuttumuksen ja tyytymättömyyden tunne... joka aina kuohahtelee kansamme rinnassa». Silloin »vallankumouksellisten voimien yhtyminen on tapahtuva jo *itsestään*, ja taistelun... täytyy päättyä kansan asialle otollisesti. Käytännön välttämättömyys, itsesuojeluvaisto» luovat silloin suorastaan itsestään »kiinteän ja katkeamattoman yhteyden protestoivien yhteisöjen välille».

Helpompaa ja miellyttävämpää vallankumousta ei voida kuvitellaakaan. On vain kolmella neljällä paikkakunnalla nouseva samanaikaisesti kapinaan, niin sitten »vaistomaisesti vallankumouksellinen», »käytännön välttämättömyys», »itsesuojeluvaisto» tekevät kaiken muun »jo itsestään». On suorastaan käsittämätöntä, miksei vallankumousta, vaikka se on noin äärettömän helppo, ole jo aikoja sitten suoritettu, kansaa vapautettu ja Venäjää muutettu sosialistiseksi mallimaaksi.

Todellisuudessa asiainlaita on vallan toisin. Venäjän kansa, joka on »vaistomaisesti vallankumouksellinen», on tosin noussut lukemattomia kertoja hajanaisiin talonpoikaiskapinoihin *aatelistoa* ja erinäisiä virkamiehiä vastaan, *muttei koskaan tsaaria vastaan*, paitsi silloin, kun kansan johtoon on noussut *valetsaari* ja vaatinut itselleen valtaistuinta. Viimeinen suuri talonpoikaiskapina Katariina II aikana oli mahdollinen vain siksi, että Jemeljan Pugatšov väitti olevansa hänen miehensä, Pietari III, jota vaimo ei muka ollutkaan murhannut,

vaan joka oli ainoastaan syösty valtaistuimelta ja teljetty vankilaan, mistä hän kuitenkin pakeni. Päinvastoin, tsaari on venäläisen talonpojan maallinen jumala: hänen hätähuutonaan on »bog vysok, tsar daljok», jumala on korkealla, tsaari kaukana. Että talonpoikaisväestön suuret joukot on erittäinkin veropäivityön lakkauttamisen jälkeen saatettu asemaan, joka yhä enemmän pakottaa niitä taisteluun hallitusta ja tsaaria vastaan, se on aivan epäilemätöntä; mutta sa-tuja »vaistomaisesti vallankumouksellisesta» herra Tkatsšov kerto-koon kuitenkin jollekin toiselle.

Ja sitä paitsi, *vaikka* venäläisten talonpoikien laajat joukot oli-sivat vaistomaisesti jos kuinka vallankumouksellisia, *vaikka* me ku-vittelisimmekin, että vallankumouksia voidaan tehdä tilauksesta, kuten kukikasta karttuunia tai samovaareja, niin sittenkin kysyn: sopiiko 12 vuoden ikärajan jo kauan ylittäneen henkilön käsittää vallankumouksen kulku niin äärimmäisen lapsellisesti kuin tässä näh-dään? Ja ajatelkaas, tämä on kirjoitettu sen jälkeen, kun ensimmäinen tähän bakuninilaiseen tapaan valmisteltu vallankumous oli Espan-jassa 1873 loistavasti epäonnistunut. Sielläkin noustiin kapinaan sa-manaikaisesti monella paikkakunnalla. Siellä luotettiin siihen, että käytännön välttämättömyys ja itsesuojeluvaisto jo itsestään luovat protestoivien yhteisöjen välille lujan ja katkeamattoman yhteyden. Entä miten kävi? Jokainen yhteisö, jokainen kaupunki puolusti vain itseään, keskinäisestä tuesta ei ollut puhettakaan, ja Pavia, jolla oli vain 3000 miestä, kukisti kahdessa viikossa kaupungin toisensa jäl-keen ja teki lopun tuosta anarkistisesta komeudesta (ks. kirjoitustani »Bakunisten an der Arbeit», jossa sitä kuvaillaan yksityiskohtaisesti).

Epäilemätöntä on, että Venäjä elää vallankumouksen aattoa. Raha-asiat ovat pahasti rappiolla. Veropuristin kieltäytyy toimimasta, entisten valtionvelkojen korkoja maksetaan uusien lainojen avul-la, ja jokainen uusi laina kohtaa yhä suurempia vaikeuksia; rahaa voidaan saada enää vain rautateiden rakentamisen varjolla! Hallin-toviranomaiset ovat kauan sitten rappeutuneet luitaan ja ytimiään myöten; virkamiehet elävät enemmän varkaudella, lahjustenotolla ja kiristyksellä kuin palkallaan. Koko maataloustuotanto — Venäjän tärkein tuotannonala — on saatettu 1861 lunastuksella täydelliseen epäjärjestykseen; suurmaanomistajilla ei ole tarpeeksi työvoimaa, verojen rasittamalla ja koronkiskurien ryöväämillä talonpojilla ei ole tarpeeksi maata; maataloustuotanto supistuu vuosi vuodelta. Tuo kaikki saadaan vaivoin ja vain näennäisesti pysymään pystyssä aasialaisen despotismin, sellaisen mielivallan avulla, jollaista meidän on Lännessä mahdoton edes kuvitella. Se on despotismia, joka ei ainoastaan joudu päivä päivältä yhä huutavampaan ristiriitaan si-vistyneiden luokkien ja varsinkin pääkaupungin nopeasti kasvavan porvariston katsantokantojen kanssa, vaan on itsekin mennyt nykyi-sen edustajansa muodossa sekaisin: tänään se tekee myönnytyksiä liberalismille ottaakseen ne huomenna säikähdyksissään takaisin ja horjuttaa siten itse yhä enemmän luottamusta itseensä. Pääkaupun-

kiin keskittyvien kansakunnan valistuneimpien kerrosten keskuudessa lujittuu lisäksi käsitys, että tällainen tilanne on sietämätön, että kumous on lähellä, mutta samalla syntyy myös harhakäsitys, että tuo kumous voidaan muka suunnata rauhalliseen perustuslaillisuuden uomaan. Tässä ovat yhtyneet kaikki vallankumouksen edellytykset; tätä vallankumousta, jonka alkavat pääkaupungin ylimmät luokat, ehkäpä itse hallituskin, talonpojat tulevat kehittämään edelleen ja viemään nopeasti ensimmäistä perustuslaillisuusvaihetta pitemmälle; tällä vallankumouksella tulee olemaan erittäin suuri merkitys koko Euroopalle jo yksistään siksi, että se tuhoaa yhdellä iskulla koko eurooppalaisen taantumuksen viimeisen, tähän asti koskemattoman reservin. Tämä vallankumous on varmasti tulossa. Vain kaksi tapahtumaa voisivat lykätä sitä pitemmäksi aikaa: onnistunut sota Turkia tai Itävaltaa vastaan, mikä vaatii rahaa ja luotettavia liittolaisia, tahi... ennenaikainen kapinayritys, mikä ajaa omistavat luokat jälleen hallituksen syliin.

Kirjoittanut F. Engels huhtikuussa 1875

*Julkaistaan sanomalehden
tekstin mukaan*

*Julkaistu »Der Volksstaat» lehdessä n:oissa
43, 44 ja 45 16., 18. ja 21. huhtikuuta
1875 ja erillisessä kirjasena: F. Engels.
»Soziales aus Rußland». Leipzig 1875
sekä kirjassa: F. Engels. »Internationales
aus dem 'Volksstaat' (1871—1875)».
Berlin 1894*

LOPPUSANAT KIRJOITUKSEEN »VENÄJÄN YHTEISKUNNALLISISTA SUHTEISTA»²⁵⁸

Ennen muuta minun on tehtävä se korjaus, että tarkasti sanoen herra P. Tkatsšov ei ollut bakunisti, ts. anarkisti, vaan hän esiintyi »blanquilaisena». Tuo virhe oli luonnollinen, sillä venäläisten maanpakolaisten silloisen tavan mukaan mainittu herra Tkatsšov ilmoitti Länsi-Euroopalle olevansa solidaarinen kaikkia venäläisiä maanpakolaisia kohtaan ja kirjasessaan²⁵⁸ hän tosiaan puolusti myös Bakuninia ja Kumpp. minun arvostelultani, ja puolusti siten ikään kuin arvosteluni olisi ollut suunnattu henkilökohtaisesti häntä vastaan.

Venäläistä kommunistista talonpoikaisyhteisöä koskevat katsomukset, joita hän puolusti väitellessään kanssani, olivat itse asiassa Herzenin katsomuksia. Tämä viimeksi mainittu panslavistinen kaunokirjailija, joka oli paisutettu vallankumouksmieheksi, oli saanut tietää Haxthausenin »Venäjän kuvauksista» (»Studien über Rußland»), että hänen maatiloillaan maaorjatalonpojat eivät tunne maan yksityisomistusta, vaan aika ajoin suorittavat keskenään kyntömaan ja niittyjen uudelleenjaon. Kaunokirjailijana hänen ei tarvinnut tutkia sitä, minkä kohta sai tietää jokainen, nimittäin sitä, että maan yhteisöomistus on sellainen omistusmuoto, joka alkukantaisella kaudella oli vallitsevana germaaneilla, kelteillä, intialaisilla, lyhyesti kaikilla indoeurooppalaisilla kansoilla, joka Intiassa on olemassa vielä nykyäänkin, Irlannissa ja Skotlannissa se on vasta hiljattain hävitetty

väkivaltaisesti ja Saksassa esiintyy paikoin vielä nykyäänkin, että se on kuoleutuva omistumuoto, joka on kaikille kansoille tietyllä kehitysasteella ominainen ilmiö. Panslavistina Herzen, joka oli sosialisti parhaassa tapauksessa vain sanoissa, havaitsi yhteisössä kuitenkin uuden tekosyyntä esittäen entistä kirkkaammassa valossa lahonneelle Lännelle »pyhä» Venäjänsä ja sen kutsumus: nuorentaa ja uudistaa tarpeen tullen jopa asevoimin tuo lahonnut ja aikansa elänyt Länsi. Venäläisillä on valmiina kotonaan se, mitä raihnaiset ranskalaiset ja englantilaiset eivät kaikista ponnistuksistaan huolimatta pysty toteuttamaan.

»On säilytettävä yhteisö ja vapautettava yksilö, levitettävä kylien ja volostien itsehallinto kaupunkeihin ja koko maahan säilyttäen samalla kansan yhtenäisyyden — siinä on Venäjän tulevaisuuden kysymys, toisin sanoen sen saman sosiaalisen antinomian kysymys, jonka ratkaisu askarruttaa ja huolestuttaa Lännen ajattelijoita» (Herzen. Kirje Lintonille).

Venäjällä siis taitaa olla vielä ratkaisematta poliittinen kysymys; mutta »yhteiskunnallinen kysymys» on Venäjän suhteen ratkaistu.

Herzeniä sokeasti jäljitellyt Tkatšov katsoi asiaan yhtä yksinkertaisesti kuin Herzenkin. Vaikka 1875 hän ei voinutkaan enää väittää, että »yhteiskunnallinen kysymys» Venäjällä olisi jo ratkaistu, hän sanoi kuitenkin, että venäläiset talonpojat ovat synnynnäisinä kommunisteina äärettömästi lähempänä sosialismia ja lisäksi elävät verrattomasti paremmin kuin köyhät, jumalan hylkäämät länsieurooppalaiset proletaarit. Kun ranskalaiset tasavaltalaiset pitivät satavuotisen vallankumoustoimintansa vuoksi kansaansa poliittisessa suhteessa valittuna kansana, niin monet silloisista venäläisistä sosialisteista julistivat Venäjän sosiaalisessa suhteessa valituksi kansaksi; ettei muka Länsi-Euroopan proletariaatti uudista taistelullaan vanhaa talousmaailmaa, vaan sen uudistus tulee Venäjän talonpoikaiston uumenista. Arvosteluni olikin suunnattu tätä lapsekasta katsomusta vastaan.

Venäläiseen yhteisöön ovat kuitenkin kiinnittäneet huomiota ja antaneet sille tunnustuksensa sellaisetkin henkilöt, jotka olivat verrattomasti korkeammalla Herzeneitä ja Tkatšoveja. Heidän joukossaan oli myös Nikolai Tšernyševski, suuri ajattelija, jolle Venäjä on suuressa kiittolisuudenvelassa ja jonka hidas kidutus pitkän karkotuksen aikana siperialaisten jakuuttien alueella jää »Vapauttaja» Aleksanteri II:n muistoin ainaiseksi häpeäpilkuksi.

Venäjää Länsi-Euroopasta erottaneen intellektuaalisen suojamuurin vuoksi Tšernyševski ei milloinkaan tullut tuntemaan Marxin teoksia ja kun Pääoma ilmestyi, hän oli jo kauan ollut jakuuttien keskuudessa Sredne-Viljuiskissa. Hänen henkisen kehityksensä oli tapahduttava tuon intellektuaalisen suojamuurin luomissa olosuhteissa. Se mikä ei päässyt venäläisen sensuurin läpi, jäi miltei kokonaan ja jopa kokonaankin tuntemattomaksi Venäjällä. Mikäli joissakin tapauksissa havaitsemmekin hänellä heikkoja kohtia ja näköpiiriin rajoittu-

neisuutta, niin voimme vain ihmetellä, ettei noita tapauksia ole paljon enemmän.

Tšernyševski piti niin ikään venäläistä talonpoikaisyhteisöä keirona, jonka avulla siirrytään nykyisestä yhteiskuntamuodosta uudelle kehitystaselle, toisaalta korkeammalle kuin venäläinen yhteisö ja toisaalta korkeammalle kuin länsieurooppalainen kapitalistinen yhteiskunta luokkavastakohtineen. Tšernyševski piti Venäjän paremmuutena sitä, että sillä oli tuo keino, jota Lännessä ei ollut.

»Länsi-Euroopassa asiointilan parantamista vaikeuttaa tavattomasti erillisen yksilön oikeuksien rajaton laajentaminen... On vaikea kieltäytyä hivenenkään vertaa siitä, mitä on jo tottunut käyttämään, ja Lännessä erillinen yksilö on jo tottunut rajattomiin yksityisoikeuksiin. Vain katkera kokemus ja pitkäaikainen harkinta saavat ymmärtämään keskinäisten myönnytysten hyödyllisyyden ja tarpeellisuuden. Lännessä taloussuhteiden parempi järjestys edellyttää uhrauksia ja siksi sen aikaansaaminen on hyvin vaikeaa. Se ei vastaa englantilaisen ja ranskalaisen talonpojan tottumuksia.» Mutta »se mikä toisessa maassa on utopiaa, on toisessa olemassaoleva tosiasia... tottumukset, joiden saattaminen kansanelämään tuntuu englantilaisesta ja ranskalaisesta tavattoman vaikealta, ovat venäläisen kansanelämän tosi-ilmiö... Järjestys, jota kohti Länsi kulkee niin vaivalloista ja pitkää tietä, on meillä vielä olemassa maalaiselämämme voimallisena kansanomaisena tapana... Näemme miten ikäviä seuraamuksia maan yhteisöomistuksen menettäminen on aiheuttanut Lännessä ja miten vaikeaa länsimaisten kansojen on palauttaa menettämänsä. Me emme saa unohtaa Lännen esimerkkiä.» (Tšernyševski. Teokset, geneveläinen painos, V nidos, ss. 16—19; siteerannut Plehanov kirjassaan »Erimielisyksistämme». Genève 1885.)

Uralilaisista kasakoista, joiden keskuudessa oli vielä vallitsevana yhteinen maanmuokkaus ja tuotteiden jako eri perheiden kesken, hän sanoi:

»Jos uralilaiset säilyttävät nykyisen järjestyksensä niihin aikoihin, jolloin maanviljelyksessä ruvetaan käyttämään koneita, niin he tulevat olemaan hyvin tyytyväisiä, sillä heidän säilyttämänsä järjestys tekee mahdolliseksi maan muokkauksen sellaisin konein, joita voidaan käyttää hyvin laajoissa, satoja desjattiina käsittävissä talouksissa.» (Ibidem**, s. 131.)

Ei saa silti unohtaa, että uralilaisten yhteinen maanmuokkaus, jota suojellaan tuholta sotilaallisista syistä (onhan meilläkin kasarmikomunismia), on Venäjällä aivan erikoisasemassa, suunnilleen samoin kuin meilläkin Moselilla sijaitsevat yhteisötilat [Gehöferschaften], joissa ajoittain suoritetaan maiden uudelleenjako. Ja jos he säilyttävät nykyisen järjestyksensä koneiden käyttöönottoon asti, niin siitä eivät hyödy itse uralilaiset, vaan Venäjän sotalaitos, jonka palvelijoita he ovat.

Tosiasia on joka tapauksessa se, että samaan aikaan kun Länsi-Euroopan kapitalistinen yhteiskunta hajoaa ja sen omat voittamattomat ristiriidat uhkaavat hävittää sen, tähän samaan aikaan Venäjällä on vielä miltei puolet koko viljelysmaasta talonpoikaisyhteisöillä yhteisöomistuksessa. Kun Lännessä ristiriitojen ratkaisu yhteiskunnan

* Alkuperäiskappaleessa kirjan nimi on kirjoitettu venäjäksi latinalaisin kirjaimin (»Naši raznoglasija»). *Toim.*

** — Sama. *Toim.*

uuden järjestyksen avulla edellyttää kaikkien tuotantovälineiden, siis maankin, välttämätöntä siirtämistä koko yhteiskunnan omistukseen, niin missä suhteessa tuohon Lännessä vasta perustettavaan yhteisomistukseen on Venäjällä jo olemassaoleva tai oikeammin vielä olemassaoleva yhteisöomistus? Eikö se voisi olla lähtökohtana kansanliikkeelle, joka ylittäisi koko kapitalistisen kauden ja muuttaisi venäläisen talonpoikaiskommunismin suoraan nykyaikaiseksi kaikkien tuotantovälineiden sosialistiseksi yhteisomistukseksi rikastuttaen sitä kaikilla kapitalistisen aikakauden teknisillä saavutuksilla? Tai kuten Marx muotoili Tšernyševskin ajatuksen eräässä alla siteeraamassamme kirjeessä*: »Pitäisikö Venäjän kapitalistiseen järjestelmään siirtyäkseen aloittaa kyläyhteisön hajottamisesta, kuten liberaalit taloustieteilijät haluavat, vai voiko se päinvastoin saada omakseen kaikki kapitalistisen järjestelmän antimet kehittämällä omia historiallisia edellytyksiään ja kokematta tuon järjestelmän tuottamia kärsimyksiä?»

Jo kysymyksen asettelu osoittaa suunnan, jolta on etsittävä sen ratkaisua. Venäläinen yhteisö on ollut olemassa satoja vuosia eikä sen uumenissa ole kertaakaan syntynyt kannustinta kehittää itseään korkeammaksi yhteisomistuksen muodoksi; aivan samoin oli asiantaita saksalaisen markkin, kelttiläisen klaanin, intialaisen ynnä muiden yhteisöjen suhteen, joissa oli alkukantainen kommunistinen järjestys. Ajan mittaan ne kaikki menettivät yhä enemmän niitä ympäröineen ja niiden sisällä syntyneen ja vähitellen vallitsevaksi muutuneen tavarantuotannon sekä erillisten perheiden ja erillisten henkilöiden välisen vaihdon vaikutuksesta kommunistisen luonteensa ja muuttuivat toisistaan riippumattomien maanomistajien yhteisöiksi. Mikäli siis yleensä voidaan asettaa kysymys siitä, odottaako venäläistä yhteisöä toisenlainen ja parempi kohtalo, niin syy ei piile siinä itsessään, vaan yksinomaan siinä tosiasiaassa, että yhdessä Euroopan maassa se on pysynyt suhteellisen elinvoimaisena sellaisiin aikoihin asti, jolloin Länsi-Euroopassa paitsi tavarantuotanto yleensä myös sen korkein ja viimeinen muoto — kapitalistinen tuotanto — on joutunut ristiriitaan sen itsensä luomien tuotantovoimien kanssa, jolloin se ei pysty hallitsemaan pitemmälle noita voimia ja jolloin nuo sisäiset ristiriidat ja niiden aiheuttamat luokkaselkkaukset tuhoavat sen. Jo tästä juontuu, että venäläisen yhteisön tuollainen uudistus saattaa tapahtua vain Lännen teollisuusproletariaatin eikä itsensä yhteisön aloitteesta. Länsi-Euroopan proletariaatin voitto porvaristosta ja siihen liittyvä kapitalistisen tuotannon vaihtaminen yhteisjohtoiseen tuotantoon on välttämätön ennakkoehto venäläisen yhteisön kohottamiseen yhtä korkealle tasolle.

Sukuyhteiskunnan ajoilta säilynyt agraarinen kommunismi ei tosiaankaan ole missään eikä milloinkaan synnyttänyt muuta kuin

* Ks. tätä osaa, ss. 368—369. *Toim.*

oman rappionsa. Itse venäläinen talonpoikaisyhteisö oli jo 1861 tuon kommunismin melkoisesti heikentynyt muoto; yhteinen maanmuokaus, jota on vielä toisin paikoin Intiassa ja eteläslaavilaisessa talousyhteisössä (zadrugassa), venäläisen yhteisön oletetussa kantamuodossa, joutui luovuttamaan paikkansa perheittäin harjoitetulle taloudenhoidolle; yhteisömuoto ilmeni enää vain eri paikkakunnilla erilaisin väliajoin toistuvina maan uusintajakoina. Heti kun nuo uusintajaot lakkaavat itsestään tai lakkautetaan erikoisella päätöksellä, kylä osoittautuu palstatilallisten talonpoikien asuttamaksi.

Yksin se tosiseikka, että venäläisen talonpoikaisyhteisön rinnalla oleva Länsi-Euroopan kapitalistinen tuotanto lähestyy samalla kuolinhetkeään ja siinä itsessään on jo alkiona uusi tuotantomuoto, jonka vallitessa tuotantovälineitä tullaan yhteiskunnallisena omaisuutena käyttämään suunnitelmallisesti — yksin tämä tosiseikka ei kuitenkaan pysty antamaan venäläiselle yhteisölle voimaa, joka sallisi sen kehittyä tuoksi uudeksi yhteiskuntamuodoksi. Miten yhteisö voisi omaksua kapitalistisen yhteiskunnan jättimäiset tuotantovoimat yhteiskunnallisena omaisuutena ja yhteiskunnallisina välineinä, ennen kuin kapitalistinen yhteiskunta itse suorittaa tuon valankoumuksen? Kuinka venäläinen yhteisö voisi näyttää maailmalle, miten on harjoitettava suurteollisuutta yhteisvoimin, kun se ei osaa enää muokata yhteisvoimin omia maitaankaan?

Venäjällä on tosin paljon ihmisiä, jotka tuntevat hyvin Lännen kapitalistisen yhteiskunnan sen kaikkine sovittamattomine vastakohtineen ja selkkauksineen ja ymmärtävät hyvin, missä on ulospääsy tuosta näennäisestä umpikujasta. Mutta ensinnäkin ne muutamat tuhannet ihmiset, jotka ymmärtävät sen, eivät elä yhteisössä, ja ne runsaat viisikymmentä miljoonaa, jotka Iso-Venäjällä elävät vielä maan yhteisöomistuksen oloissa, eivät omaa vähäisintäkään käsitystä tuosta kaikesta. Heille ovat vähintään yhtä vieraita ja käsittämättömiä noiden muutamien tuhansien ihmisten katsomukset kuin englantilaisille proletaareille 1800—1840 olivat vieraita ja käsittämättömiä suunnitelmat, joita Robert Owen keksi heidän pelastukseksi. Owenin tehtaassa New Lanarkissa työskennelleistä työläisistä suurin osa oli myös kasvanut hajoamassa olleen kommunistisen sukujärjestelmän oloissa, kelttiläis-skotlantilaisessa klaanissa, mutta Owen ei maininnut sanallakaan siitä, että nuo ihmiset olisivat ymmärtäneet häntä paremmin. Toiseksi, historiallisesti on mahdotonta, että alhaisemmalla taloudellisen kehityksen asteella oleva yhteiskunta ratkaisisi tehtäviä ja ristiriitoja, jotka ovat syntyneet ja voineetkin syntyä vain paljon korkeammalla kehitysasteella olevassa yhteiskunnassa. Kaikilla ennen tavarantuotannon ja yksityisen vaihdon ilmaantumista syntyneillä sukuyhteisön muodoilla on tulevan sosialistisen yhteiskunnan kanssa yhteistä vain se, että tietyt esineet, tuotantovälineet, ovat tiettyjen ryhmien yhteisessä omistuksessa ja yhteisessä käytössä. Tämä ainoa yhteinen ominaisuus ei kuitenkaan anna alemmalle yhteiskuntamuodolle kykyä kehittyä tulevaksi sosialistiseksi yhteiskunnak-

si, tuoksi kapitalistisen yhteiskunnan viimeiseksi, sen itsensä luomaksi tuotteeksi. Jokaisen kyseisen talousmuodostuman on ratkaistava omia, siitä itsestään juontuvia tehtäviä; olisi kerrassaan järjetöntä ryhtyä ratkaisemaan toiselle aivan vieraalle muodostumalle kuuluvia tehtäviä. Tämä koskee venäläistä yhteisöä yhtä paljon kuin eteläslaavilaista zadrugaa, intialaista sukuyhteisöä tai mitä hyvänsä villeyden ja barbaarisuuden aikaista yhteiskuntamuotoa, jolle on ominaista tuotantovälineiden yhteisomistus.

On kuitenkin paitsi mahdollista myös eittämätöntä, että sen jälkeen kun proletariaatti on voittanut ja länsieurooppalaisilla kansoilla tuotantovälineet ovat siirtyneet yhteisomistukseen, ne maat, jotka ovat vasta astuneet kapitalistisen tuotannon tielle ja joissa on vielä säilynyt sukuyhteiskunnalle ominainen järjestys tai sen jäänteitä, saattavat käyttää hyväkseen noita yhteisöomistuksen jäänteitä ja niitä vastaavia kansan tapoja tehokkaana keinona, jonka avulla ne voivat huomattavasti jouduttaa kehittymistään sosialistiseksi yhteiskunnaksi ja välttää suurimman osan niistä kärsimyksistä ja siitä taistelusta, joiden kautta meidän on viitoitettava tietä Länsi-Euroopassa. Kapitalistisen Lännen esimerkki ja aktiivinen tuki ovat toistaiseksi kuitenkin sen väistämättömänä edellytyksenä. Nuo jälkeenjääneet maat voivat lähteä tuolle lyhyemmälle kehitystielle vasta sitten, kun kapitalistinen talous tulee voitetuksi sen syntymämaassa ja niissä maissa, joissa se on saavuttanut kukoistuksensa, vasta sitten, kun jälkeenjääneet maat näkevät tuon esimerkin mukaan, »miten se tehdään», miten nykyaikaisen teollisuuden tuotantovoimat asetetaan yhteiskunnallisena omaisuutena koko yhteiskunnan palvelukseen. Sitten niiden menestys on kuitenkin taattu. Tämä ei koske yksin Venäjää, vaan myös kaikkia esikapitalistisella kehitysasteella olevia maita. Venäjällä tämä tulee olemaan silti suhteellisesti helpompaa, sillä osa perusväestöstä on jo maksanut kapitalistisen kehityksen älylliset tulokset, ja sen ansiosta siellä voidaan vallankumouksen kaudella suorittaa yhteiskunnan uudestijärjestäminen melkein samanaikaisesti kuin Lännessäkin.

Marx ja minä olemme jo sanoneet tästä 21. tammikuuta 1882 esipuheessa »Kommunistisen manifestin» Plehanovin venäjantämään painokseen. Kirjoitimme siinä:

»Mutta Venäjällä, samaan aikaan kun kapitalistinen keinottelu kehittyi kuumeisesti ja porvarillinen maanomistus vasta muodostuu, on enemmän kuin puolet maasta talonpoikien yhteisöomistuksessa. Nyt herää kysymys: voiko venäläinen kyläyhteisö, tuo tosin jo varsin rappeutunut maan alkukantaisen yhteisöomistuksen muoto, muuttua välittömästi maanomistuksen korkeimmaksi, kommunistiseksi muodoksi, vai täytyykö sen sitä ennen käydä läpi sama rappeutumisprosessi, jonka Lännen historiallinen kehitys on läpäissyt? Ainoa mahdollinen vastaus tähän kysymykseen on nykyään seuraava: jos Venäjän vallankumouksesta tulee merkki proletaarisen vallankumouksen alkamiselle Lännessä, niin että molemmat täydentävät toi-

siaan, silloin nykyinen venäläinen maan yhteisöomistus voi olla kommunistisen kehityksen lähtökohtana.»*

Ei pidä silti unohtaa, että mainittu venäläisen yhteisöomistuksen pitkälle mennyt rappeutuminen on siitä pitäen ottanut pitkän askeleen eteenpäin. Krimin sodan aikaiset tappiot ovat osoittaneet selvästi, että Venäjän on jouduttava teollista kehitystä. Lähinnä ovat tarpeen rautatiet, mutta niiden rakentaminen laajassa mitassa ei ole mahdollista ilman kotimaista suurteollisuutta. Ennakkoodellytyksenä suurteollisuuden syntymiselle oli niin sanottu talonpoikien vapautus; samaan aikaan sen kanssa Venäjällä alkoi kapitalistinen aikakausi ja niin ollen maan yhteisöomistuksen nopean hajoamisen aikakausi. Talonpoikien rasittavat lunastusmaksut ja suuret verot ja samalla pienten ja huonoimpien maaosuuksien myöntäminen heille johtivat kiertämättä siihen, että talonpojat joutuivat koronkiskureiden, enimmäkseen talonpoikaisyhteisön rikastuneiden jäsenten, pauloihin. Rautatiet avasivat monille entisille syrjäseuduille mahdollisuuden viedä tuottamansa vilja myyntimarkkinoille; mutta samoja teitä noille seuduille alettiin tuoda halpoja suurteollisuuden tuotteita, jotka syrjäyttivät talonpoikien siihen asti osittain omaan käyttöönsä ja osittain myytäväksi valmistamat käsiteollisuustuotteet. Ikivanhat taloussuhteet rikkoutuivat, alkoi yhteyksien katkeaminen, joka kaikkialla seuraa luontoistaloudesta rahatalouteen siirtymistä. Yhteisön jäsenten kesken ilmeni suurta varallisuuseroa, köyhät joutuivat rikkaiden orjiksi. Lyhyesti sanoen venäläinen yhteisö alkoi hajota sen samaisen rahatalouden tunkeutumisosproessin seurauksena, joka oli Ateenassa vähän ennen Solonia johtanut ateenalaisen suvun hajoamiseen.** Solon saattoi tosin puuttumalla kumouksellisesti silloin vielä melko nuoreen yksityisöomistusoikeuteen vapauttaa velkaorjat mitätöntämällä yksinkertaisesti heidän velkansa. Hän ei kuitenkaan kyennyt herättämään henkiin muinaisateenalaista sukua, ja aivan samoin maailmassa ei ole voimaa, joka voisi entistää venäläisen yhteisön, kun sen rappeutumisprosessi on päässyt tiettyyn vaiheeseen. Sitä paitsi Venäjän hallitus on kieltänyt jakamasta maita uudelleen useammin kuin kerran 12 vuodessa siinä tarkoituksessa, että talonpoika vieraantuisi yhä enemmän uudelleenjaosta ja alkaisi pitää itseään maapalstansa omistajana.

Marx puhui samaan tapaan jo 1877 eräessä Venäjälle lähettämässään kirjeessä***. Joku herra Žukovski, se sama, joka nykyään valtionpankin kassanhoitajana vahvistaa allekirjoituksellaan venäläiset setelit, kirjoitti jotakin Marxista »Vestnik Jevropyssa», toinen kirjailija**** esiintyi häntä vastaan »Otetšestvennyje Zapiskissa»²⁶¹. Tämän

* Ks. tätä julkaisua, 1. osa, s. 87. *Toim.*

** Ks. *F. Engels.* »Perheen, yksityisöomaisuuden ja valtion alkuperä», 5. painos. Stuttgart 1892, ss. 109—113 (ks. tätä julkaisua, 3. osa. *Toim.*).

*** Ks. *K. Marx.* Kirje »Otetšestvennyje Zapiski» lehden toimitukselle. *Toim.*

**** — *N. K. Mihailovski. Toim.*

viimeksi mainitun artikkelin korjaukseksi Marx kirjoitti »Zapiskin» toimittajalle kirjeen, joka pitkän aikaa kierteli Venäjällä ranskankielisen alkuperäiskappaleen käsinkirjoitetuina jäljennöksinä, ja siten se julkaistiin venäjännöksenä »Vestnik Narodnoi Voli» aikakauslehdessä 1886 Genèvessä ja myöhemmin Venäjällä.²⁶² Tämä kirje samoin kuin kaikki, mikä oli Marxin kynästä lähtöisin, sai osakseen suurta huomiota venäläisissä piireissä ja sitä tulkittiin hyvin monella tavalla: siksi esitän tässä pääpiirtein sen sisällön.

Ensi töikseen Marx kumoo »Otetšestvennyje Zapiskin» väitteen, että muka hänen samoin kuin venäläisten liberaalienkin mielestä Venäjällä ei ole sen kiireellisempää asiaa kuin talonpoikien yhteisöomistuksen hävittäminen ja pikainen siirtyminen kapitalismiin. Hänen lyhyt huomautuksensa Herzenistä Pääoman ensimmäisen painoksen lisäyksessä ei todista yhtään mitään. Tuossa huomautuksessa sanotaan: »Jos ihmiskunta horjuttavan kapitalistisen tuotannon vaikutus Euroopan mantereella... tulee kehittymään samoin kuin tähän asti rinnan kansallisen sotakiikkeen, valtionvelkojen ja verojen paisuttamisen sekä hienostuneen sodankäyntitavan alalla käytävän kilpailun kanssa jne., niin lopulta taitaa tosiaan käydä välttämättömäksi Euroopan nuorentaminen ruoskan ja pakollisen kalmukkilaisveren siirron avulla, mitä niin vakavasti ennustaa puolivenäläinen, mutta täydellinen moskoviitti Herzen (huomautettakoon muuten, että tuo kaunokirjailija ei tehnyt »venäläistä kommunismia» koskevia löytöjään Venäjällä, vaan preussilaisen hallitusneuvoksen Haxthausenin teoksesta) (Pääoma, I osa, ensimmäinen saksankielinen painos, s. 763)²⁶³. Sitten Marx jatkaa: tämä kohta »ei missään tapauksessa voi olla avaimena katsomuksiini niiden ponnistusten suhteen» (edelleen alkuperäiskappaleessa on venäjänkielinen sitaatti) »joita venäläiset ovat tehneet löytääkseen isänmaalleen toisenlaisen kehitystien kuin se, jota myöten Länsi-Eurooppa on kulkenut ja kulkee» jne. — »Pääoman toisen saksankielisen painoksen loppusanoissa puhun 'suuresta venäläisestä tiedemiehestä ja arvostelijasta'» (Tšernyševskistä)* »syvällä kunnioituksella, jonka hän ansaitsee. Erinomaisissa artikkeleissaan tuo tiedemies tutkii kysymystä, pitäisikö Venäjän kapitalistiseen järjestelmään siirtyäkseen aloittaa kyläyhteisön hajottamisesta, kuten liberaalit taloustieteilijät haluavat, vai voiko se päinvastoin saada omakseen kaikki kapitalistisen järjestelmän antimet kehittämällä omia historiallisia edellytyksiään ja kokematta tuon järjestelmän tuottamia kärsimyksiä. Hän kannattaa jälkimmäistä ratkaisua.»

»Koska minulla ei muuten ole tapana jättää 'varaa arvailuille', niin lausun ajatukseni kiertelemättä. Voidakseni asiantuntemuksella päätellä Venäjän taloudellisesta kehityksestä olen perehtynyt venäjän kieleen ja sitten monien vuosien aikana tutkinut tätä aihetta koskevia virallisia ja muita julkaisuja. Olen tullut seuraavaan johtopäätökseen. *Jos Venäjä kulkee edelleenkin sitä tietä, jota se on kulkenut vuo-*

* Ks. tätä osaa, s. 81. *Toim.*

*desta 1861, niin se menettää parhaan tilaisuuden, minkä historia on milloinkaan millekään kansalle suonut ja saa kokea kaikki kapitalistisen järjestelmän kohtalokkaat vastoinkäymiset.»**

Edelleen Marx selvittelee vielä muutamia arvostelijansa tekemiä virheitä; ainoassa tarkastelemaamme kysymystä koskevassa kohdassa sanotaan:

»Mitä siis arvostelijani löysi tuosta historiallisesta katsauksesta Venäjän suhteen.» (Kysymyksessä on pääoman alkuperäinen kasautuminen.) »Vain seuraavaa. Mikäli Venäjällä on pyrkimys muuttua kapitalistiseksi kansakunnaksi Länsi-Euroopan kansakuntien mallin mukaan — ja viime vuosina se on tehnyt paljon edetäkseen siihen suuntaan — se ei saavuta tavoitettaan muuttamatta ennakolta huomattavaa osaa talonpojistaan proletaareiksi; ja sen jälkeen, jouduttuaan jo kapitalistisen järjestelmän helmaan, se on alistuva sen armoittomiin lakeihin niin kuin muutkin jumalattomat kansat. Siinä kaikki.»

Marx kirjoitti näin vuonna 1877. Venäjällä oli silloin kaksi hallitusta: tsarihallitus ja salaliittolais-terroristien salaisen toimeenpanevan komitean hallitus²⁶⁴. Tuon toisen, salaisen hallituksen voima lisääntyi päivä päivältä. Tsaarin kukistuminen näytti olevan lähellä; Venäjän vallankumouksen olisi pitänyt kaataa koko Euroopan taantumuksen mahtavin tukipylväs, sen suuri vara-armeija ja antaa siten myös uusi voimakas sysäys Lännen poliittiselle liikkeelle luomalla sille lisäksi verrattomasti suotuisimmat taisteluolosuhteet. Siksi ei ole ihme, että Marx neuvoo kirjeessään venäläisiä olemaan kiirehtimättä kapitalismiin hyppäämisessä.

Venäjällä ei tapahtunut vallankumousta. Tsarismi sai voiton terrorismista, joka kyseisellä hetkellä jopa työnsi tsarismiin syliin kaikki »järjestyksestä pitävät» omistavat luokat. Niiden 17 vuoden aikana, jotka ovat kuluneet Marxin kirjeen kirjoittamisajasta, sekä kapitalismin kehitys että talonpoikaisyhteisön hajoaminen Venäjällä ovat ottaneet pitkän askeleen eteenpäin. Miten asiat ovat nyt, vuonna 1894?

Koska Krimin sodan tappioiden ja keisari Nikolai I:n itsemurhan jälkeen vanha tsaristinen despotia pysyi muuttumattomana, jäi vain yksi keino: mahdollisimman nopea siirtyminen kapitalistiseen teollisuuteen. Valtakunnan äärettömät lakeudet ja pitkäaikaiset siirrot sotanäyttämölle tuhosivat armeijan; tuo etäisyys oli hävitettävä strategisten rautateiden verkon avulla. Rautatiet taas merkitsevät kapitalistisen teollisuuden luomista ja alkeellisen maanviljelyksen kumouksellistamista. Toisaalta jopa maan kaukaisimpienkin osien maanviljelyksen tuotteet tulevat välittömään kosketukseen maailmanmarkkinoiden kanssa; toisaalta laajan rautatieverkon rakentaminen ja käyttö on mahdotonta ilman kotimaista teollisuutta, joka valmistaa kiskoja, vetureita, vaunuja jne. Suurteollisuuden *yhtä* alaa ei kuiten-

* Kursivointi Engelsin. *Toim.*

kaan voida luoda panematta sen rinnalla käyntiin koko järjestelmää; verrattain nykyaikainen tekstiiliteollisuus, joka jo aikaisemmin oli laskenut juurensa Moskovan ja Vladimirin kuvernementeissa sekä Baltian maissa, on saanut uutta nousun virikettä. Rautateiden ja tehtaiden rakentamista seurasi toimivien pankkien laajentaminen ja uusien perustaminen; talonpoikien vapautuminen maaorjuudesta aiheutti muuttoliikkeen vapauden, ja tällöin saatettiin odottaa, että sitä seuraa itsestään noiden talonpoikien huomattavan osan vapautuminen myös maanomistuksesta. Täten Venäjällä laskettiin lyhyessä ajassa kaikki kapitalistisen tuotantotavan perustat. Mutta samalla oli myös pantu kirves venäläisen talonpoikaisyhteisön juurille.

Nyt on hyödytöntä valitella sitä. Jos Krimin sodan jälkeen tsaarin despotia olisi korvattu aateliston ja virkavallan suoranaisella parlamenttiherruudella, niin tuo prosessi olisi saattanut jonkin verran hidastua; jos nouseva porvaristo olisi päässyt valtaan, niin tuo prosessi olisi varmasti nopeutunut. Muodostuneissa olosuhteissa ei ollut muuta valinnan varaa. Samaan aikaan kun Ranskassa oli olemassa toinen keisarikunta ja samaan aikaan kun Englannissa kukoisti rehevänä kapitalistinen teollisuus, Venäjältä ei tosiaankaan olisi voitu vaatia, että se olisi talonpoikaisyhteisön perustalta suoraa päätä syöksynyt suorittamaan ylhäältä käsin valtiotalon uudistuksia. Jotakin piti tapahtuman. Ja tapahtui se, mikä niissä olosuhteissa oli mahdollista; kuten aina ja kaikkialla tavarantuotannon maissa, ihmiset toimivat enimmäkseen vain puolittietoisesti tai kerrassaan mekaanisesti, tietämättä mitä he tekivät.

Koitti kuitenkin uusi aikakausi, jolle Saksa pani alun, ylhäältä käsin suoritettavien vallankumousten kausi ja samalla sosialismin nopean kasvun kausi kaikissa Euroopan maissa Venäjä osallistui yleiseen liikkeeseen. Kuten saattoi odottaakin, siellä tuo liike muodostui päättäväksi rynnäköksi, jonka tarkoituksena oli tsaarin despotian kukistaminen sekä kansakunnan henkisen ja poliittisen kehityksen vapauttaminen. Usko talonpoikaisyhteisön ihmeittäkevään voimaan, siihen että sen uumenista saattoi ja piti tulla sosiaalinen uudestisyntyminen — usko josta Tšernyševskikään ei ollut täysin vapaa, kuten näimme — tuo usko teki tehtävänsä innoittaen ja antaen tarmoa sankarillisille venäläisille eturivin taistelijoille. Noita muutamaa sataa ihmistä, jotka saattoivat itseuhrautuvaisuudellaan ja uljuudellaan tsaarin yksinvaltiuden siihen tilaan, että se joutui jo miettimään antautumisen mahdollisuutta ja sen ehtoja — noita ihmisiä emme vedä edesvastuuseen siitä, että he pitivät venäläistä kansaansa sosiaalisen vallankumouksen valittuna kansana. Meidän ei ole silti suinkaan yhdyttävä heidän harhakuvitelmiinsä. Valittujen kansojen aika on häipynyt palaamattomiin.

Sillä aikaa kun tuo taistelu oli käynnissä, Venäjän kapitalismi kulki reippaasti eteenpäin ja tuli yhä lähemmäksi tavoitetta, jota terroristit eivät olleet onnistuneet saavuttamaan: pakottaa tsaarivalta antautumaan.

Tsaarivalta tarvitsi rahaa. Sitä tarvittiin paitsi hovin ylellisyyden, virkamiehistön ja ennen muuta armeijan ja lahjontaan perustuvan ulkopolitiikan tarkoituksiin myös erittäin kipeästi tsaarivallan surkean rahatalouden ja sitä vastaavan rautateiden rakentamisen alalla noudatetun järjettömän politiikan tarkoituksiin. Ulkomailla ei enää haluttu eikä voitu kattaa kaikkia tsaarin rahaston vajauksia; jouduttiin etsimään apua kotimaasta. Osa rautatieosakkeista jouduttiin myymään kotimaassa, samoin osa lainoista. Venäjän porvariston ensimmäisenä suurena voittona olivat rautatietoilumat, joiden perusteella osakkaat saisivat kaikki tulevat voitot ja valtio korvaisi kaikki tulevat tappiot. Sitten seurasivat teollisuuslaitosten perustamiseen myönnetyt apurahat ja palkkiot sekä kotimaisen teollisuuden etuja ajaneet suojelutullit, joiden vuoksi monien tuotteiden tuonti kävi lopulta kerrassaan mahdottomaksi. Äärettömien velkojensa ja miltei kokonaan menettämänsä ulkomaisten luoton vuoksi Venäjän valtio joutui valtionrahaston suoranaista etua silmällä pitäen huolehtimaan kotimaisen teollisuuden keinotekoisesta juurruttamisesta. Se tarvitsi jatkuvasti kultaa ulkomaisten valtionvelkojensa korkojen maksamiseen. Mutta Venäjällä ei ollut kierrossa kultaa vaan ainoastaan paperiraha. Jokin määrä kultaa saatiin tullimaksuina, jotka perittiin vain kultana, mikä seikka muuten korotti nuo maksut 50 prosentilla. Suurin kultamäärä oli tuleva venäläisten raaka-aineiden yliviennistä ulkomaisten teollisuustuotteiden vähäisempään tuontiin verrattuna; Venäjän hallitus osti Venäjällä paperirahalla ulkomaisten ostajien asettamat vekselit tuon ylimäärän suuruudesta summasta ja sai niillä kultaa. Mikäli hallitus ei siis halunnut turvautua uusiin ulkomaisiin lainoihin ulkomaisten velkojensa korkojen maksamiseksi, sen oli huolehdittava Venäjän teollisuuden nopeasta kasvusta, jotta se pystyisi tyydyttämään kotimaisen kysynnän täydellisesti. Tästä johtui vaatimus, että Venäjän oli muututtava ulkomaista riippumattomaksi, omavaraiseksi teollisuusmaaksi; tästä johtuivat hallituksen kouristuksenomaiset ponnistukset Venäjän kapitalistisen kehityksen saattamiseksi huippuunsa muutamassa vuodessa. Ellei näin tapahtuisi, niin ei voitaisi muuta kuin kajota valtionpankkiin ja valtionrahastoon sotatarkoituksiin koottuun metallivarantoon tai tehdä valtiollinen vararikko. Kummassakin tapauksessa se merkitsisi Venäjän ulkopolitiikan romahdusta.

Oli ilmeistä, että tällaisten olosuhteiden vallitessa nuori venäläinen porvaristo piti valtiota täydellisesti käsissään. Valtion oli kaikissa tärkeissä talouskysymyksissä alistuttava porvariston tahtoon. Porvaristo sieti tsaarin ja hänen virkamiestensä despoottista itsevaltiutta ainoastaan siksi, että tämä itsevaltiutus, jota sitä paitsi voitiin lieventää lahjomalla virkamiehistöä, myönsi porvaristolle suuremmat takeet kuin jopa porvarillis-liberaalisessa hengessä toteutettavat muutokset, joiden seuraamuksia Venäjän nykyisen asiaintilan vallitessa ei kukaan voisi aavistaa ennakoita. Niinpä Venäjä muuttuikin yhä nopeampaa vauhtia kapitalistiseksi teollisuusmaaksi, ta-

lonpoikaiston huomattava osa proletarisoitui ja vanha kommunistinen yhteisö hajosi.

En rupea arvioimaan, olisiko yhteisö säilynyt nykyään siinä määrin, että se voisi, kuten Marx ja minä toivoimme vielä 1882, tarpeen tullen, Länsi-Euroopassa tapahtuvan mullistuksen yhteydessä muutua kommunistisen kehityksen lähtökohdaksi. Jotta tuosta yhteisöstä jäisi jäljelle edes jotakin, Venäjällä on eittämättä kukistettava ennen muuta tsaristinen despotia ja suoritettava vallankumous. Venäjän vallankumous ei ainoastaan kisko kansakunnan enemmistöä, talonpoikia, heidän eristetyistä kylistään, jotka ovat heidän mir*, heidän maailmankaikkeutensa, se ei ainoastaan johdata talonpoikia laajalle areenalle, jolla he oppivat tuntemaan muuta maailmaa ja samalla itseään, tulevat ymmärtämään asemansa ja nykyisestä puutteesta vapautumisensa keinot — Venäjän vallankumous antaa myös uutta virikettä Lännen työväenliikkeelle, luo sille uudet, paremmat taisteluehdot ja jouduttaa siten nykyaikaisen teollisuusproletariaatin voittoa, jota ilman tämänpäiväinen Venäjä ei pysty enempää yhteisön kuin kapitalisminkaan perustalla suorittamaan yhteiskunnan sosialistista uudelleenjärjestelyä.

*Kirjoitettu tammikuun alkupuoliskolla
1894*

*Julkaistaan kirjan
tekstin mukaan*

Julkaistu kirjassa: F. Engels. »Internationales aus dem 'Volksstaat' (1871—1875)». Berlin 1894

* Alkuperäiskappaleessa on latinalaisin kirjaimin kirjoitettu venäläinen sana. *Toim.*